

teca Rinologia i rindleg (add de Fontserè). *Rinotomia* (DOrt). *Rinoceron* [Belv.], de *rhinoceros*, *ōtts*, gr. *ῥινοκέρας*, *-ωτος*, format amb *κέρας* 'banya': la -nt per contaminació d'*elefant* (que en nominatiu era *elephas*). *Rimtus*

Rinquera, rinquet, V. rengle

RINXOL, 'floc de cabells caragolats', de primer *rinxo*, equivalent de l'it. *riccio* id. i 'arriçat', i probablement pres d'aquesta llengua, on també significa 'ERICO' (animal etc.) i prové del ll. ERICIUS 'erico'. □ 1^a doc : 1591; 1805, Belv.: «*rinxos*: tufos, rizos; cincinn».

«Id, m. pl. La metxa de cabells llargs que penja en lo cap --- *crispato*, plicatura» Lab «Los cabells rossos, / qu'en dorats bucles front atràs ne queyan, / haver cambiat, en eixa cova obscura, / en los clars *rinxos*, platejats y escassos, / que cenyeixen mon front ab la corona / freda de la vellesa ---», Rubió i Ors (c. 1860-70, *Gutenberg*). En l'Hort de les Hespèrides «Dels cirerers que hi gronxan, rumbosos com a noyes [en l'orig. de 1877 gr. com *presumides noyes*], / deixant a *rinxos* veure més roses que té abril, / rubins a penjyades fan goig, entre les joyes / que s'enfila a penjar-hi d'un cep tòria gentil», *Ail.* II, 27b (en l'ed definitiva ho millorà en «Los cirerers s'hi gronxan, de flors viventes toyes, / ahont vessaren tota sa flayre maig y abril / ---» desappareixent així el mot *rinxos*). «Gitanos --- armats ab lo parell d'estisores que 'ls hi surten sota la faxa, y voleyant-los per la carta los *rinxos* respectius, se miran un seu company que --- fa la xulla a un gosset ---», EmVilanova (O C II, 121).

«Cabell negre, llustrós y caragolat a *rinxos*, nas recte ---», Pons i Massaveu (*La Colla del Carrer* II, 15); «El Rector de Sant Llorenç, vestit de roquet y estola, ab sa venerable cabellera blanca cayent-li en *rinxos* pels polsos y clatell», «La Corall, --- ab sa cara, fresca y roja com una maduxa --- y 'ls *rinxos* del color de l'ala del corp, coberts, com tota ella, pel polsim de la farina, talmnt semblava una borrayna, besada per la gelada del matí», MrnVayreda (*Puny* 1, 41 (40), II, 72 (62)) I el *DAG* en dóna altres tres passatges de Verdager i un de Pin i Soler, i *AlcM* d'obres tardanes de NOLLER i Pons Massaveu. La variant *rinxol*, ja circulava temps ha: «y boleyant-los per la cara los *rinxols*» (*La Renaixensa* 1876, 372; Careta, *Barbr*, junt amb *rinxo*, si bé condemnant-los com menys bons que *caragols* i *rulls*), va ser consagrada pel *DOrt*: i és que és la que ja tendia a imposar-se d'ençà que s'havia antiquat *rull* en cat. central; i era generalment preferida al francesisme acastellanat *bucle*, tot essent sentit com a mot més noble que *risso*, altrament no del tot sinònim.

Un primer testimoni de *rinxos*, isolat en el segle XVI, ja pot significar el mateix, si doncs no fos en un sentit com el de *risso* (infra), d'ornament de teixit rissat: «ninguna dona vinga a rebre aquest sacrament de la confirmació, o a ésser ['padrina'], ab ornaments vans en lo cap, com són *rinxos*, diademas, topets, afeyts enganyosos» en una sinodal vigatana de 1591

«Rodant a la ventura per les terres estranyes / on s'escola l'Aar frígid com un *rinxol* d'argent / una joia vital em fiblà les entranyes / i el foc d'amor d'un dia em retornà, clement / ---, / flames de joventut, com heu pogut tornar? / un altre cop encara les dones són formoses / en la posta daurada, vora el *rinxol* de l'Aar», Coromines 1920 (O. C., 1327).

És clar que és el mateix mot que l'it. *riccio* 'rull, floc de cabells corbats en espiral'. Encara que d'aquest no se citen testimonis fins a Firenzuola (3.ª o 4.ª decenni del S. XVI), degué estar en ús des dels orígens literaris, almenys en la seva forma adjectiva *riccio*, *-ccia*, 'arriçat', com es dedueix, entre molts altres, del fet que Dante dóna el nom de *Barbariccia* a un dels cruels dimonis que torturen els condemnats en l'*Inferno* (xxi, 120; xxii, 28, 59, 145); en el sentit específic d'ornamentació dels cabells, no sé si n'hi ha testimonis abans del de Dan. Bartoli († 1685, «non *arricciare* e inanellare i capelli»), però hi ha *ricciolini di capelli* en una cançó carnavalesca del S. xv, i els derivats *ricciuto* 'ple de rissos' en un autor del mateix segle i el seu diminutiu *ricciutello* ja en Guido Cavalcanti, c. l'a 1300. Altrament el sentit ornamental no s'allunya gaire del d'erigar-se els pèls, el cabell etc., i amb aquest valor *arricciare* fou una constant d'aquella llengua: «già mi sentia tutti *arricciari* li pelt, / della paura, e stava indieturo intento / ---» tem Dante amenaçat pels diables (*Inf* xxxiii, 19), «non avendo pelo addosso che *arricciato* non fosse», Boccaccio (*Nov.*, 48 11) i n'hi ha moltíssims testimonis en tots els clàssics (Poliziano, Pulci, Berni ---).

Així com nasqué una *n* adicional o paràsitica en moltes paraules adventícies davant *ç* o *g*, tals com *brónxa/bronja*, *conxa/coitxa*, *lloña*, *rellonge*, *flonjo*, *encongir* etc., també aquí *riccio* es tornaria *rinxo*. Que un terme d'adorn i parençós agencament se'ns fes familiar en les empreses d'Itàlia, i en la cort napolitana del Magnànim, res més comprensible. L'etimologia a base d'ERICIUS i la seva família és, en tot cas, segura; encara que essent igualment *ç* el resultat mossàrab de -CJ- no puguem descartar la possibilitat d'una procedència mossàrabiga, però justament *rinxo* o *rinxol* són mots dels Princ, no usats en el P. Val ni les Illes, i això resta tota versemblança a aqueixa alternativa.

Sembla que també d'Itàlia aconseguí certa propagació, en forma semblant, cap a les altres terres hispàniques, car almenys el trobem a Galícia: gall. *arrichar-se* «ponerse crespo, áspero de enfado» en el P. Sobreira (c. 1800, Ourense), «atreverse» (Vall.), «irse animando y atreviendo; perder la cortedad» (*D Acad Gall*), «animarse, decidirse» (Lugrís); i així mateix «atusarse el pelo» (Vall.); «um sarjento de bigote *arrichado*, fumando un puro», Castelão (*Esc Dónega*, 177.10); *richa* 'encenalls' = it. dial. *ricci* id., que a Itàlia arriba en la forma *risulini/risulini* fins a les valls oc. o frprov. del Piemont (FEW).

DERIV: *Rinxerós* no existeix (invenció del Salvat). *Rinxolar* (Ruyra) o *arriñxolar* («son ros cabell, al front *arriñxolat*», R. Bassegoda c. 1890); *rinxolament*. *Arriñxar* («per enjoyar-lo ab rahims d'or y perles, / a